

متن پرسش

سلام استاد گرامی: روایاتی که در مورد مقام و منزلت عقل و جایگاه آن در کمال انسانی است ناظر بر کدام نوع، عقل است؟ آیات قرآن که تحت عنوان «افلا تعقلون» یا برعکس «لقوم یعقلون» به کرات تکرار می شود چطور؟ به نظر نمی رسد منظور از این عقل، عقل نظری باشد چرا که بسیاری از کفار و مشرکان در همه اعصار، عقولی قوی در زمینه مسایل نظری دارند ولی باز هم مخاطب آیاتی هستند که می فرماید چرا تعقل نمی کنید و همین طور وقتی در روایات عقل بیشتر نشانه فضل و کرامت شمرده شده به نظر نمی رسد این نوع عقل مدنظر باشد. لطفا علاوه بر پاسخ به سوال حقیر لطف بفرمایید منابعی در زمینه تعریف عقل، انواع و آثار آن و ... که بتواند پاسخگوی نیاز بنده در راستای پژوهشی در این مورد باشد معرفی فرمایید. لطفا اگر در تفسیر مبارک المیزان نیز بحثی در این مورد وجود دارد بفرمایید. التماس دعا.

متن پاسخ

باسمه تعالی: سلام علیکم: موضوع تفاوت عقل ها، موضوعی نبوده است که در تاریخ تفکر گذشته‌ی ما محل بحث باشد. زیرا اندیشمندان ما در جمعی از تفکر ریاضی و فلسفی و کلامی و قدسی به راحتی می‌اندیشیدند و سخن می‌گفتند تا این که در دوران جدید متفکرانی همچون دکارت پیدا شدند که در ذیل تفکر ریاضی خواست کار را جلو ببرد. و اما این که قرآن پس از طرح موضوعی خطاب می‌کند «افلا تعقلون» خطاب او به عقل انسانی است، همان عقلی که در فطرت هر انسان به راحتی می‌تواند موضوع‌های نزدیک به بدیهی را جمع‌بندی کند. ولی آن جا که می‌فرماید: «لقوم یعقلون» نظر به حقایق قدسی دارد و می‌خواهد ابعاد متعالی عقل را به صحنه آوریم تا آن موضوع را ببینیم. مرحوم علامه طباطبایی در تفسیر قیّم المیزان آن جایی که سه آیه به ترتیب بحث «یعقلون» و «یسمعون» و «یتفكرون» را می‌کند، نکاتی داشته‌اند. موفق باشید